

**TURUN
YLIOPISTO**

Lukuhetken merkitys perheille

Kasvatustieteen
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Salla Mielonen

3.11.2022
Rauma

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijä: Salla Mielonen

Otsikko: Lukuhetken merkitys perheille.

Ohjaaja: KT, yliopistonlehtori Marita Neitola

Sivumäärä: 43 sivua

Päivämäärä: 3.11.2022

Tutkielmassa tarkasteltiin lukuhetken merkityksiä niille perheille, jotka ovat käyttäneet iltasatukirjahyllyä Rinnalla -hankkeen aikana. Tavoitteena oli selvittää, minkälainen merkitys yhteisellä lukuhetkellä on lapsille ja vanhemmille. Lisäksi selvitettiin, minkälaisia sosiaalisemotionaalisiin taitoihin liittyviä sisältöjä lukuhetkissä oli ja minkälaisia sosiaaliseen ja tunne-elämään liittyvä merkityksiä vanhemmat nostivat esiin lukuhetkistä.

Tutkimus on osa Rinnalla-hanketta, joka toteutettiin 2018-2020 viiden kunnan alueella. Hankkeen johtajana toimi KT, yliopiston lehtori Marita Neitola. Tässä tutkimuksessa on hyödynnetty haastatteluaineistoa, joka on kerätty Rinnalla -hankkeen aikana. Aineisto koostuu kymmenestä noin 45 minuutin haastattelusta. Haastattelut on toteutettu teemahaastatteluina. Aineisto on analysoitu fenomenologista metodia käyttäen.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että haastateltavat pitivät lukemista tärkeänä monista eri syistä. Lukuhetki oli rauhoittava yhteinen hetki, joka vahvisti perheenjäsenten keskinäisiä suhteita. Kirjojen avulla voitiin käsitellä haastavia tilanteita lapsen ikätason mukaisesti. Vastajan nostivat esiin myös lukemisen vaikutuksen oppimiseen ja kielelliseen kehitykseen.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että lukuhetki oli haastateltaville perheille merkityksellinen. Lukuhetket tukivat sosiaalisemotionaalisten taitojen oppimista. Oppimista tukivat luettujen kirjojen sisällöt ja itse lukuhetki, jonka vuorovaikutuksellisuus koettiin merkitykselliseksi. Lisäksi haastatellut kokivat lukuhetkien tukevan lapsen kielellistä kehitystä ja oppimisen valmiuksia.

Avainsanat: lastenkirjallisuus, perhelukeminen, sosiaalisemotionaaliset taidot.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Lastenkirjallisuus ja lukeminen - merkitys lapsen kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle	8
2.1	Perhelukeminen	9
2.2	Tarinoilla lukijaksi (TARU)	11
2.3	Iltasatukirjahylly	12
3	Lapsen sosiaalisemotionaalinen kehitys ja oppiminen	14
3.1	Sosiaalisemotionaalinen kompetenssi	15
3.2	Lukemisen vaikutus sosiaalisemotionaaliseen kehitykseen	16
4	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	19
5	Tutkimuksen toteuttaminen	20
5.1	Tutkimusmenetelmät	20
5.2	Tutkimusaineisto ja aineiston hankinta	21
5.3	Aineiston analysointi	21
6	Tutkimustulokset	23
6.1	Lukuhetken merkitys perheen jäsenille	23
6.1.1	Lukuhetken merkitys lapsille	25
6.1.2	Lukuhetken merkitys äideille	27
6.2	Lukuhetken sosiaalisemotionaalisiin taitoihin liittyvät sisällöt	29
6.3	Lukuhetken sosiaaliseen ja tunne-elämään liittyvät merkitykset	31
7	Johtopäätökset ja pohdinta	34
7.1	Lukuhetken merkitys perheen jäsenille	34
7.2	Lukuhetken sosiaalisemotionaalisiin taitoihin liittyvät sisällöt ja merkityksellisyys	36
7.3	Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu	38
	Lähteet	40

1 Johdanto

Sosiokulttuurisen teorian mukaan lapsen kielellinen taito kehittyy varhaisessa vuorovaikutuksessa häntä hoitavien aikuisten kanssa (Chang & Huang 2016).

Sosiaalisemotionaalinen ja kielellinen kehitys ovat kietoutuneet yhteen jo lapsen varhaisessa kehityksessä. Hoitajan ja vauvan välinen varhainen vuorovaikutus on sekä lapsen kielellisen että sosiaalisemotionaalisen kehityksen pohja. (Rautakoski ym. 2021.)

Sosiaalisemotionaalinen kompetenssi tarkoittaa kykyä olla vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa. Sosiaalisemotionaaliseen kompetenssiin sisältyy kyky tavoitella ja myös saavuttaa sosiaalisia päämääriä, sitoutuminen vuorovaikutustilanteisiin, sekä kyky rakentaa ystävyyssuhteita. (Keltikangas-Järvinen 2012.) Sosiaalisemotionaalinen kompetenssi voidaan myös määritellä tehokkaaksi sosiaaliseksi toiminnaksi. Tarkemmin sanottuna tehokkuus voidaan määritellä sen mukaan, kuinka hyvin henkilö saavuttaa positiivisen lopputuloksen sosiaalisissa tilanteissa. Henkilön sosiaalisemotionaalisen kompetenssin taso tulee näkyväksi vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Tästä syystä hyvät kommunikaatiotaidot ovat tärkeitä. Sosiaalisemotionaalinen kompetenssi näyttäytyy kuitenkin eritavoin lapsen eri ikäkausina, joten lapsi voi olla sosiaalisemotionaalisesti kompetenssi myös ilman puhuttua kieltä. (Rautakoski ym. 2021.)

Lapsilla, joilla on kielellisen kehityksen haasteita, on usein myös sosiaalisemotionaalisia haasteita. On epäselvää aiheuttaako toinen haaste toisen vai onko vaikutus kaksisuuntainen. (Rautakoski ym. 2021.) Pienillä lapsilla yleisimmät sosiaalisemotionaaliset haasteet liittyvät itsesääätelytaitoihin (Cohen 2010). Hyvät kielelliset taidot voivat ennustaa hyviä itsesääätelytaitoja. Vahvat kielelliset taidot auttavat lasta selviämään haastavista vuorovaikutus tilanteista positiivisin keinoin. (Rautakoski ym. 2021.)

Tutkimuksessa (Rautakoski ym. 2021) on todettu, että heikot kielelliset taidot voivat ennustaa laajasti erilaisia sosiaalisemotionaalisen kompetenssin haasteita. Tästä syystä on tärkeää havainnoida lapsen varhaista kielellistä kehitystä ja auttaa vanhempia lapsen kielellisen kehityksen tukemisessa. (Rautakoski ym. 2021.) Kielellisen kehityksen haasteet ovat myöhemmin yhteydessä myös oppimisvaikeuksiin ja sosioemotionaalisiin haasteisiin. Näihin

ongelmiin olisi hyvä puuttua heti kun ne havaitaan, sillä varhaisella interventiolla voi olla iso vaikutus taitojen myönteiseen kehittymiseen. (Cohen 2010.)

Kirjan lukeminen yhdessä lapsen kanssa on todettu olevan tehokas tapa tukea kielellistä kehitystä. Yhteisten lukuhetkien on todettu vaikuttavan positiivisesti myös myöhempisiin luku- ja akateemisiin taitoihin. (Chang & Huang 2016.) Vanhempi voi panostaa lapsensa lukutottumuksiin altistamalla hänet kotonaan kirjallisuudelle. Kodin lukemiseen ja kirjoihin liittyvän aktiivisuuden on todettu olevan yhteydessä lapsen kiinnostukseen kirjoja kohtaan ja sitä kautta lapsen kielelliseen kehitykseen. Lapsen emotionaalinen sitoutuneisuus lukemiseen liittyviin aktiviteetteihin vahvistaa hänen kiinnostustansa lukemista kohtaan. Yhteiset lukuhetket ovat mukavaa ajanvietettä, jonka kautta lapsi voi oppia, että lukeminen on kivaa. Vanhemman oma lukuharrastus voi tarttua lapseen positiivisen ilmapiirin kautta. (Silinskas, Sénéchal, Torppa & Lerkkanen 2020.)

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty osana Rinnalla-hanketta. Rinnalla -hanke on opetushallituksen rahoittama ohjelma, jonka tavoitteena oli tukea lasten sosiaalisemotionaalisten taitojen oppimista. Hanke toteutui Turun ja Oulun yliopiston yhteistyönä viidessä kunnassa: Eurajoki, Laitila, Oulu, Rauma ja Pori. Hankkeen tavoitteena oli arvioida, tutkia ja selvittää hankkeessa käytettyjen menetelmien merkitystä lasten sosiaalisemotionaalisten taitojen oppimisessa. Samalla testattiin varhaiskasvatuksen henkilöstön arkeen liitettyä täydennyskoulutusmallia. (Neitola, Aerila & Kauppinen 2020.)

Toiminnan keskiössä oli taiteellinen kokeminen ja kerronnallisuus sekä se, miten taiteen avulla voidaan edistää sosiaalisia taitoja, myönteistä minäkuvaa ja vuorovaikutustaitoja. Hankkeen tärkeimmät periaatteet ovat lapsen vahvuuksien tunnistaminen, niiden vahvistaminen ja hyödyntäminen oppimisessa. Hankkeessa käytetyt menetelmät olivat taidelähtöisiä, kirjallisuusterapeuttisia ja kerronnallisia. Menetelmät olivat: Deep talk, Pritney, TARU, Oppimisentarina ja Silkkitie. Menetelmien ideana on muuttaa toimintaympäristöä varhaiskasvatuksessa sellaiseksi, että se tukisi lasten sosiaalisemotionaalisten taitojen kehittymistä vahvasti koko sen ajan, kun lapsi on varhaiskasvatuksen piirissä. (Neitola 2020.) Tutkimukseni keskittyy Rinnalla -hankkeen iltasatukirjahyllytoimintaan, joka kytkeytyy hankkeessa käytettyyn TARU-menetelmään.

Tutkielmassani kerron ensin lastenkirjallisuuden ja lukemisen merkityksestä lapsen kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Sen jälkeen käsittelen lapsen sosiaalisemotionaalista kehitystä ja

oppimista. Näiden jälkeen esittelen tutkimukseni tutkimustehtävän ja -kysymykset sekä käyttämäni tutkimusmenetelmän, analyysin ja tulokset. Tutkielman lopussa pohdin vielä tutkimuksestani saatuja tuloksia sekä tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

2 Lastenkirjallisuus ja lukeminen - merkitys lapsen kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle

Lapsen kielitaito, oivaltaminen ja tiedonkäsittelytaidot kehittyvät hänen katsellessaan ja lukiessaan kirjoja yhdessä aikuisen kanssa. Kuvakirjoissa oleva rikas ja monitasoinen kieli tukee lapsen sanavaraston- ja puheenkehitystä. (Heikkilä-Halttunen 2015.) Kuvakirjat tarjoavat lapselle uudenlaisen ulottuvuuden opetella kognitiivisia ja tunnetaitoja (Nikolajeva 2014). Kirjat valmistavat lasta kohtaamaan tunteita oikeassa elämässä, koska tarinoiden avulla lapselle tulee tutuksi tilanteet ja tunteet, joita hän ei vielä ole kohdannut. Tämä on mahdollista lukijan ja kuuntelijan eläytymisen kautta. (Nikolajeva 2014.)

Ihmiset ovat luonnostaan uteliaita ja haluavat ymmärtää toisia ihmisiä. Kirjat luovat lukijoilleen turvallisen tilan kokea empatiaa, ilman todellisen maailman paineita. (Nikolajeva 2014.) Lastenkirjojen avulla voidaan opetella vuorovaikutustaitoja samaistumalla kirjan tapahtumiin ja kokemalla erilaisia tunteita ja tilanteita kirjan henkilöiden kanssa (Heikkilä-Halttunen 2015). Fiktiivisten tarinoiden avulla lapsi voi eläytyä toisten ihmisten ajatuksiin ja oppia heiltä. Eläytyminen tukee lapsen kognitiivista ja sosiaalista kehitystä. (Nikolajeva 2014.) Kirjat voivat auttaa lasta säätelemään tunteitaan ja samalla vahvistaa lapsen omaa itsetuntoa. Lapsen sanavalmius ja toisten ihmisten kanssa toimeen tuleminen vahvistuvat varhaislapsuuden lukukokemusten myötä. (Heikkilä-Halttunen 2015.)

Aivotutkimukset todistavat, että lukeminen on kognitiivisen, sosiaalisen ja emotionaalisen kehityksen kannalta tärkeää (Nikolajeva 2014). Lukeminen on parasta, mitä vanhemmat ja opettajat voivat tarjota uudelle sukupolvelle. Lukeminen ja erityisesti kuvakirjojen lukeminen on oppimisen kannalta tehokasta, sillä siinä lukemisen kognitiiviset hyödyt yhdistyvät esteettiseen nautintoon, joka lisää oppimisen iloa. (Nikolajeva 2014.)

Lastenkirjallisuus antaa mahdollisuuden samaistua erilaisiin tilanteisiin ja oppia niiden avulla. Kuvakirjat ovat hyvä väline empatian, tunnetaitojen ja tunteiden tunnistamisen opettelussa. Ääneen lukeminen voi olla myös terapeutista, sillä kirjat voivat auttaa tilanteessa, jossa lapsi tarvitsee ymmärrystä, lohtua tai apua arjessa tapahtuneisiin traumaattisiin asioihin. (Heikkilä-Halttunen 2015.) Kuvakirjat kehittävät lasten emotionaalista älykkyyttä. Lukutaidottomat lapset katsovat kuvia ja oppivat niiden avulla tulkitsemaan toisten ihmisten tunnetiloja.

Kuvakirjojen lukeminen (kuunteleminen ja kuvien katseleminen) tukee lapsen empatiataitojen ja mielenteorian kehittymistä. (Nikolajeva 2014.)

Lapsen tarinan kerronnan taidon on havaittu olevan yhteydessä lukutaidon oppimiseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Tarinoita kertomalla lapsi pystyy ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja tunteitaan toisille ihmisille, sillä näissä tarinoissa lapsi heijastaa omia kokemuksiaan ja mielikuviaan. Aikuisen avulla lapsen kertomaa voi laajentaa ja yhdistää pidemmiksi tapahtumasarjoiksi. Vanhemmat voivat vahvistaa lapsen kerrontataitoja lukemalla hänelle satuja. Lukutilanteessa katsotaan usein kuvia samalla kun luetaan tarinaa. Satukirjojen tarinoissa on kuvitteellisia hahmoja, kielellisesti rikasta tekstiä ja selkeitä lauserakenteita. Nämä seikat auttavat vahvistamaan lapsen kielellistä kehitystä. (Lyytinen 2014.)

Tutkimusten mukaan lapsen kiinnostus kirjoja kohtaan, vanhemman omat lukutottumukset, vanhemman ja lapsen säännölliset lukuhetket paransivat lapsen oman lukutaidon kehittymistä (Silinskas ym. 2010; Silinskas ym. 2012). Toisaalta vanhemmat olivat myös aktiivisempia opettamaan lapsilleen lukemista niissä perheissä, joissa lapsen lukutaito oli parempi varhaiskasvatusiässä. Ensimmäisellä luokalla opettaminen ja yhteinen lukeminen oli vähäisempää perheissä, joissa lapsi osasi jo lukea ja säännöllistä niissä, joissa lapsi ei osannut lukea. (Silinskas ym. 2012.) Hindmanin, Skibben ja Fosterin (2013) tutkimuksen mukaan vanhemmat keskittyvät pääasiassa tarinan tarkoitukseen, eikä niinkään tekstin muotoon. Vanhempien tekemien merkitykseen liittyvien huomioiden määrä oli yhteydessä esikouluikäisten lasten edistyneeseen kielelliseen kehitykseen. (Hindman, Skibbe & Foster 2013.)

2.1 Perhelukeminen

Suomalaisissa perheissä arvostetaan lukemista. Vanhemmat vahvistavat lastensa kiinnostusta lukemista kohtaan tietoisesti ja tiedostamattaan. Perheissä luetaan iltasatuja, käydään kirjastossa, ostetaan kirjoja ja lastenlehtiä. Näin toimiessaan vanhemmat altistavat lapsiaan

kielellisille virikkeille ja tutustuttavat lapsen tekstin käytäntöihin ja periaatteisiin jo varhaislapsuudessa. (Lerikkanen, Salminen & Pakarinen 2018.)

Lapsen lukutaidon kehittymisen kannalta on merkityksellistä minkälaisessa kirjallisessa ympäristössä lapsi kasvaa. Myös vanhempien voimavarat lapsen lukutaidon kehityksen tukemisessa vaikuttaa lapsen lukemaan oppimiseen. Kielellistä kehitystä tukeva rikas kielellinen ympäristö on sellainen, jossa lapsella on mahdollisuus tutustua kieleen yksin ja yhdessä vanhempien tai sisarusten kanssa. Yhteiset lukuhetket opettavat lapselle lukutaidon perusidean. Vanhemmat voivat omalla esimerkillään ja asenteellaan vaikuttaa myönteisesti lapsen lukijaksi kasvamiseen. (Lerikkanen ym. 2018.)

Aikuisen lukiessa lapselle ääneen, lapsi oppii havaitsemaan yhteyden puhutun ja kirjoitetun kielen välillä. Kirjoitettu kieli on rikkaampaa kuin puhuttu kieli ja siinä voidaan käyttää harvinaisempia sanoja ja lauserakenteita. Lapsen sanavarasto ja kielellinen ymmärtäminen kehittyvät, kun hän kuulee tekstin lisäksi vanhemman selityksen vieraan sanan tai asian merkityksestä. Kun ääneen lukemisen yhdistää keskusteluun luetusta tekstistä, lapsen sanavarasto, keskittymiskyky ja tarkkaavuus kehittyvät. (Lerikkanen ym. 2018.)

Lapsi voi altistua kotonaan kahdenlaiselle kirjallisuuteen liittyvälle aktiviteetille. Ensimmäisessä keskiössä on merkityksellisyys, vanhempi lukee kuvakirjaa yhdessä lapsen kanssa, keskittyen tarinaan ja lukuhetken vuorovaikutuksellisuuteen. Toisessa keskeistä on kirjoitettu teksti, kirjaimet, äänteet ja lukemaan oppiminen. Tutkimuksen mukaan vanhemman ja lapsen yhteisten lukuhetkien määrä ennustaa lapsen oman lukuinnostuksen kehitystä. Lapsen varhaiset kielelliset taidot ennustavat hänen lukutaitoaan ensimmäisellä luokalla. On myös todettu, että vanhemman ja lapsen yhteiset lukuhetket vähenevät lapsen kasvaessa ja oppiessa itse lukemaan. (Silinskas, Sénéchal, Torppa & Lerikkanen 2020.)

Yhteiset lukuhetket vaikuttavat merkittävästi lapsen lukuinnostuksen herättämisessä. Jaettu lukuhetki on vuorovaikutustilanne, joka laajentaa lapsen maailmankuvaa ja mahdollistaa jaetun tunnekokemuksen. Tällaiset hetket innostavat lasta myös tutkimaan ja katselemaan tekstejä ja kuvakirjoja itsenäisesti. (Lerikkanen ym. 2018.) Lukuhetket, joissa lasta osallistetaan aktiivisesti, tukevat lapsen kielellistä kehitystä. Luetun tarinan yhdistäminen lapsen omiin kokemuksiin, positiivisen palautteen antaminen lukuhetken aikana, lapsen kommenttien laajentaminen, avointen kysymysten esittäminen ja lapsen kiinnostuksen kohteiden tukeminen vahvistavat lapsen osallisuutta lukuhetken aikana. Mitä vahvemmin

lapsi osallistuu lukuhetkeen, sitä suurempi vaikutus sillä on lapsen kielelliseen kehitykseen. (Trivette, Dunst & Gorman 2010.)

2.2 Tarinoilla lukijaksi (TARU)

Tarinoilla lukijaksi -menetelmän tavoitteena on tukea lapsen lukijuutta ja mahdollistaa tarinoista nauttimisen. Sen avulla pyritään myös herättämään lasten kiinnostus tarinoita ja kirjoja kohtaan ja autetaan lapsia työstämään ajatuksia, kokemuksia ja tunteita, joita tarinat heissä herättää. Lukijayhteisöjen merkitys on suuri lukukokemusten jakamisessa ja lukemisen käytänteiden kehittämisessä. Pienten lasten ensimmäinen lukijayhteisö on oma perhe. Lukijayhteisön voi muodostaa myös muu ympäristö, jossa hän viettää aikaansa ja kuulee tarinoita, esimerkiksi varhaiskasvatus. (Aerila & Kauppinen 2020.)

Tarinoilla lukijaksi -menetelmän perustana on MSM-malli. Kirjainyhdistelmän kirjaimet tulevat sanojen määrä, sopivuus ja mielekkyys alkukirjaimista. Mallin ajatuksena on, että lukemista ja saatavilla olevia kirjoja tulee olla riittävä määrä tarjolla. Kirjat valitaan monipuolisesti lukijoiden (kuuntelijoiden) tilanteeseen ja tavoitteisiin sopiviksi. Menetelmä sisältää myös taidelähtöistä toimintaa, joka auttaa tarinoiden tulkitsemisessä ja on suunniteltu lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden. TARU-menetelmä ei ole tiukkaan strukturoitu ohjelma, vaan sen tavoitteena on tuottaa mielihyvää ja rauhoittumista lukuhetken kautta. Myös lukukokemuksiin osallistuminen ja yhteisöllinen toiminta luo uuden tavan tutustua teksteihin. (Aerila & Kauppinen 2020.)

Rinnalla-hankkeessa TARU-menetelmän käytöllä tavoitellaan lukuilon ja lukemiseen sitoutumisen lisäksi lapsen itsetunnon ja itsetuntemuksen vahvistamista. Laadukas kirjallisuuskasvatus tukee lapsen sosiaalisemotionaalisia taitoja ja niiden oppimista. Laadukkuus näkyy tarjolla olevasta lukumateriaalista, lukuhetkien toteutuksesta, luovasta toiminnasta, joka rakentuu lukumateriaalin ympärille, sekä keskustelusta, jota lapsen kanssa käydään luovan toiminnan pohjalta. Tärkeänä osana laadukasta kirjallisuuskasvatusta voidaan nähdä myös verkostot, joita rakennetaan ja erityisesti kotien kirjallisuuskasvattajuuden

tukeminen. Perheitä voidaan tukea kannustamalla heitä lukemaan ja kehittämällä erilaisia perhelukemisen ohjelmia. (Aerila & Kauppinen 2020.)

2.3 Iltasatukirjahylly

Lukeminen ei ole kaikille perheille itsestään selvää. Haasteen taustalla voi olla vanhemman lukivaikeus tai kokemus siitä, ettei kirjastosta ole helppoa löytää sopivaa kirjallisuutta. Myös oikeanlaisen lukuhetken järjestäminen saattaa tuntua vaikealta. Tähän tilanteeseen voi tuoda apua tai helpotusta iltasatukirjahylly. (Aerila & Kauppinen 2020.)

Kirjahyllyssä on kuvakirjoja ja kirjahylly on yleensä sijoitettu päiväkotiryhmän eteiseen. Sijainti takaa sen, että vanhempien ja lasten on helppo valita hyllystä kirja luettavaksi kotiin lähtiessä. Hyllyyn valitut kirjat ovat sopivan pituisia, ne voidaan lukea yhden illan aikana, näin ollen palautuksen voi tehdä jo seuraavana aamuna. Iltasatukirjahyllyn kirjat voidaan valita vastaamaan jotain tiettyä teemaa. Kirjahyllyn voi rakentaa monilla eri tavoilla, vaikka kestävän kehityksen ajatuksella vanhoista laatikoista. (Aerila & Kauppinen 2020.)

Iltasatukirjahyllyn käyttö perustuu vapaaehtoisuuteen, mutta perheitä kannattaa mahdollisuuksien mukaan kannustaa sen käyttöön ja kirjan pohjalta tapahtuvaan yhteiseen toimintaan. Luetuista kirjoista voidaan keskustella lasten kanssa ja lapset voivat vinkata toisilleen niitä kirjoja, joista he ovat itse pitäneet. Iltasatukirjan väliin voi myös lisätä jonkin piirrostehtävän tai keskusteluohjeet, jotka tuovat lukuhetken monipuolisuutta ja syvyyttä. Vanhempia voidaan ohjeistaa kiinnittämään lukuhetkissä erityistä huomiota tunteiden kuvaamiseen. Luetun kirjan pohjalta vanhemmat voivat myös keskustella lastensa kanssa tunteista ja sosiaalisemotionaalisista teemoista. (Aerila & Kauppinen 2020.)

Iltasatukirjahylly lisää lukemista monilla eri tavoilla. Luettavan etsiminen helpottuu, kun kirjan saa valita helposti saavutettavasta valmiista kokoelmasta. Helppous auttaa tekemään lukemisesta rutiinin. Lapset ovat motivoituneita, sillä he saavat itse valita luettavan kirjan. Yhteinen helposti toteutettava lukuhetki on mieluisa lapselle ja aikuiselle. Lasten lukeminen lisääntyy ja myös vanhemmat saadaan mukaan lapsen lukuharrastuksen tukemiseen. Iltasatukirjahylly auttaa luomaan tasa-arvoa perheiden välille, sen avulla myös perheet, joilla

ei ole aiempaa lukemisen kulttuuria, aikaa käydä kirjastossa tai omia kirjoja kotona voivat alkaa lukemaan lapsensa kanssa iltasatuja. (Aerila & Kauppinen 2019.)

3 Lapsen sosiaalisemotionaalinen kehitys ja oppiminen

Sosiaalisemotionaalinen kehitys on laaja käsite. Sillä viitataan erilaisiin taitoihin, joita lapsi tarvitsee voidakseen käsitellä tunteita ja toimiakseen sosiaalisesti hyväksytyllä tavalla muiden ihmisten kanssa. Sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys ovat tiiviissä yhteydessä toisiinsa, joten ne nivotaan usein yhteen. Käsitteellä sosiaalisemotionaalinen kehitys viitataan lapsen kykyyn ilmaista ja käsitellä tunteita sekä tapaan, jolla lapsi on vuorovaikutuksessa aikuisten ja muiden lasten kanssa. (Ahonen 2017.)

Sosiaaliset taidot eivät ole synnynnäinen ominaisuus, vaan ne tulee opetella. Nämä taidot kehittyvät kokemuksen ja kasvatuksen kautta ja saavat perustansa lapsen varhaisista kokemuksista. (Keltikangas-Järvinen 2010.) Lapsi oppii sosiaalisia taitoja varhaisessa sosiaalisessa ympäristössään. Perhe on tällainen sosiaalinen ympäristö. (Ladd 2005.) Sosiaalisemotionaalinen kehitys tapahtuu tiiviissä vuorovaikutuksessa lapsen ja hänen sosiaalisen ympäristönsä kanssa. Kehitys käynnistyy vastasyntyneellä vauvalla suhteessa häntä hoitaviin aikuisiin. (Ahonen 2017.)

Ensimmäisen ikävuoden aikana lapsen ja tämän hoitajan välille syntyvä kiintymyssuhde on keskeinen sosiaalisten taitojen oppimisen kannalta. Kiintymyssuhde vaikuttaa lapsen sosiaalisten aivojen syntymiseen ja sosiaalistaa lapsen. Turvallisen kiintymyssuhteen seurauksena lapselle syntyy luottamus ihmisiin ja myöhempi kyky toimia yhdessä muiden kanssa. Ensimmäisen ihmissuhteen pysyvyys ja turvallisuus antaa vauvalle kokemuksen siitä, uskaltaako ihmisiin luottaa ja saattaa näky aikuisuudessa asti. (Keltikangas-Järvinen 2010; Keltikangas-Järvinen 2012.) Tutkimuksen mukaan (Ladd 2005) varhainen kiintymyssuhde vaikuttaa merkittävästi ja pitkäkestoisesti lapsen sosiaaliseen kompetenssiin ja vertaissuhteisiin (Ladd 2005).

Sosiaalisten taitojen avulla ihminen selviää sosiaalisista tilanteista, eli tulee toimeen muiden ihmisten kanssa ja pystyy solmimaan kontaktin heidän kanssaan. Sosiaalisesti taitava ihminen hallitsee erilaisia toimintamalleja, joiden avulla hän voi ratkaista sosiaalisia ongelmia. Hän ymmärtää muiden ihmisten mielialoja, tunteita ja näkökantoja ja pystyy ratkaisemaan ongelmia, osaa neuvotella, sovitella ja tehdä kompromisseja. Sosiaalisesti taitavalla ihmisellä on kyky ennakoida mihin erilaiset ratkaisut johtavat. Tämän vuoksi hän tietää aina, miten

toimia ja hän osaa ratkaista haastavat tilanteet joutumatta turvautumaan aggressioon. (Keltikangas-Järvinen 2010; Keltikangas-Järvinen 2012.) Sosiaalisesti taitava ihminen pystyy saavuttamaan tehokkaasti omat päämäärät ja tavoitteet säilyttäen myönteisen vuorovaikutussuhteen muihin. (Salmivalli 2005.)

3.1 Sosiaalisemotionaalinen kompetenssi

Sosiaalisemotionaalinen kompetenssi tarkoittaa ihmisen kykyä luoda ja ylläpitää positiivisia sosiaalisia ja emotionaalisia vuorovaikutussuhteita. Näitä suhteita luodaan hyödyntäen omia ja tilannekohtaisia resursseja. Sosiaalisemotionaalinen kompetenssi on tärkeä taito, joka vaikuttaa hyväksytyksi tulemiseen ja sosiaalisen osallisuuden kokemiseen. Se on taito, jonka muodostuminen on keskeinen lapsuuden, nuoruuden ja koko elämän kestävä kehitystehtävä. (Kuorelahti, Lappalainen & Viitala 2012.)

Sosiaalisemotionaalinen kompetenssi on yläkäsite, joka pitää sisällään itsesäätely- ja tunnetaidot, sosiokognitiiviset taidot ja käytännölliset sosiaaliset taidot. Itsesäätely- ja tunnetaidot tarkoittavat toisten ja omien tunteiden tunnistamista ja ymmärtämistä, sekä tunteiden säätelyä ja hallintaa. Sosiokognitiivisilla taidoilla tarkoitetaan havaintojen oikeaa tulkintaa ja tavoitteiden, toimintavaihtoehtojen sekä seurausten ennakoimista ja arviointia. Käytännölliset sosiaaliset taidot pitävät sisällään kommunikoinnin, reagoimisen, kuuntelemisen, aloitteiden tekemisen, jakamisen, auttamisen ja assertiivisuuden (jäämäkkyys). Käytännön sosiaaliset taidot ratkaisevat suurelta osalta sosiaalisen toiminnan onnistumisen. Sosiaalisemotionaalinen kompetenssi rakentuu kiintymyssuhteen, osallisuuden, itsetunnon, odotusten, minäkuvan ja uskomusten pohjalta. Se on siis paljon enemmän kuin vain sosiaaliset taidot. (Hintikka 2018; Kuorelahti ym. 2012.)

Sosiaalisemotionaalisen kompetenssin avulla ihminen pystyy tiedostamaan omaa toimintaansa, asettamaan tavoitteita ja löytämään erilaisia toimintavaihtoehtoja sekä suojamekanismeja. Sosiaaliset ja emotionaaliset vahvuudet auttavat käsittelemään elämässä ilmeneviä vaikeuksia ja paineita. Sosiaalisemotionaalinen kompetenssi rakentaa lapsen minäkuvaa, itsetuntoa ja sosiometristä statusta. Jos lapsen elämässä on paljon riskitekijöitä, sosiaalisemotionaalinen kompetenssi voi toimia suojatekijänä, se auttaa käsittelemään

torjutuksi tulemisen, kiusaamisen ja yksinäisyyden kokemuksia. Sosiaalisemotionaalista kompetenssia voidaan vahvistaa tukemalla lapsen sosiaalisia, tunteiden hallinnan ja vuorovaikutuksen taitoja. (Hintikka 2018; Kuorelahti ym. 2012.)

Tutkimuksen (Ladd 2005) mukaan lasten, joiden huomattiin saavuttavan vertaissuhteissaan positiivisen lopputuloksen, ajateltiin olevan sosiaalisesti kompetensseja. Toisaalta, jos lapsi turvautui aggressiivisuuteen tai muihin negatiivisiksi luokiteltuihin vuorovaikutuksen tapoihin, hänen ajateltiin omaavan heikon sosiaalisen kompetenssin. Sosiaaliseen kompetenssiin ei ainoastaan liity ryhmään pääsy, vaan ryhmässä toimiminen positiivisesti, ystävällisesti ja yhteistyökykyisesti. Lapsen sosiaaliset taidot määrittelevät hänen vertaissuhteidensa laadun. (Ladd 2004.)

3.2 Lukemisen vaikutus sosiaalisemotionaaliseen kehitykseen

Lapsen varhaisen kielellisen- ja sosiaalisemotionaalisen kehityksen on todettu olevan yhteydessä toisiinsa. Sosiaaliset kontaktit ja puhutulle kielelle altistuminen ovat kielellisen kehityksen edellytyksiä. (Rajalin, Pihlaja, Carter & Rautakoski 2021.) Kielelliset ja vuorovaikutukselliset taidot vaikuttavat lapsen oppimiseen, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja oman käytöksen sekä tunteiden säätelyyn. Vuorovaikutuksessa on tärkeää osata ilmaista itseään ja omia ajatuksiaan sekä ymmärtää muiden ilmaisu oikein. Kielenkehityksen pulmat voivat aiheuttaa haasteita muiden ymmärtämisessä ja omien ajatusten ilmaisemisessa. Näin ollen lapsen sosiaalisemotionaaliset haasteet voivat johtua kielen ja kommunikaation pulmista. (Cohen 2010.)

Kielen oppiminen alkaa lapsen ollessa kohdussa ja jatkuu läpi lapsuuden aina aikuisuuteen asti. Tyypillisesti kehittyvä lapsi oppii varhaisessa vaiheessa ymmärtämään kielen merkityksen ja erilaiset keinot kommunikoida. Kielen kehitys on moninainen prosessi, jossa kielelliset, kognitiiviset ja hermostolliset osat kehittyvät rinnakkain, peräkkäin ja toisiinsa vaikuttaen. Kielen oppimisen edellytykset muodostuvat neurobiologisista ja geneettisistä tekijöistä. Aistien toiminta ja kehittyminen ovat keskeisessä asemassa. Myös kognitiiviset

taidot, kuten tarkkaavuus ja muisti ovat tärkeitä kielellisen kehityksen kannalta. Ympäristöstä saadut kielelliset virikkeet ja niiden määrä sekä laatu vaikuttavat kielen kehitykseen.

(Jansson-Verkasalo & Guttorm 2010.)

Varhainen vuorovaikutus opettaa lapselle puhekielen lisäksi tunnekielen ja taidon vuorotella. Lapsi ei ole vuorovaikutusta harjoitellessaan passiivinen, vaan hän ottaa katsekontaktia ja äänтелеe sekä ilmaisee itseänsä koko kehollaan. Kielen kehityksen tärkeimmistä edellytyksistä on osata suunnata tarkkaavuus vuorovaikutuksen kannalta tärkeisiin asioihin ja toisaalta kyky sulkea vuorovaikutusta haittaavat asiat ja ärsykkeet huomion ulkopuolelle. (Jansson-Verkasalo & Guttorm 2010.) Kielellinen kehitys on vahvasti yhteydessä itsesääätelytaitojen kehitykseen. Kielellinen kehitys mahdollistaa lapselle omien ajatusten, tunteiden ja kokemusten sanoittamisen. Lapsella on paremmat valmiudet säädellä omaa käyttäytymistään, jos hän pystyy sanoittamaan omia tarpeitaan ja kokemuksiaan. (Ahonen 2017.)

Itsesääätelytaito on yksi merkittävimmistä ja tunnetuimmista sosiaalisemotionaalisista taidoista. Itsesäätelytaidolla tarkoitetaan lapsen kykyä säädellä omaa käyttäytymistä, tunteita sekä kognitiivista toimintaa tilanteeseen sopivalla tavalla. Tunteiden säätely sisältää omien tunteiden tunnistamisen ja niiden ilmaisun siten, että lapsi huomioi muut ihmiset ja omat tavoitteet. Omien tunteiden säätely on vahvasti yhteydessä oman käyttäytymisen säätelyyn ja vaikuttaa vahvasti lapsen sosiaaliseen kanssakäymiseen vertaisryhmän jäsenten ja aikuisten kanssa. (Ahonen 2017.)

Tutkimusten mukaan (Cohen 2010; Rajalin ym. 2021; Rautakoski ym. 2021) sosiaalisemotionaaliset haasteet ovat yhteydessä kielellisen kehityksen haasteisiin. Rautakoski ym. (2021), löysivät tutkimuksessaan läheisen yhteyden varhaisen puheen tuoton ja -ymmärtämisen kehityksen sekä sosiaalisemotionaalisten taitojen kehityksen kanssa. Tästä syystä lasten vuorovaikutustaitojen kehitystä on tärkeä tukea jo varhaislapsuudesta alkaen. (Rautakoski ym. 2021.)

Kirjoja lukemalla voi oppia ymmärtämään itseään. Kirjat auttavat ymmärtämään omia tunteita, ajatuksia, uskomuksia, aikoja ja käytöstä. Itsetuntemuksen kasvattaminen on kaikille tärkeää, mutta erityisen tärkeää se on lapsille ja nuorille, joiden minuus on vasta kehittymässä. Identiteetti ja itsetuntemus ovat olemassaolomme olennainen osa. Kirjoissa olevien tarinoiden avulla lapset voivat oppia ymmärtämään omaa toimintaansa ja tapansa

reagoida asioihin. Näin ollen tarinat ovat tärkeä väline sosiaalisesti kasvattamisessa. (Nikolajeva 2014.)

Lapsen kerronnantaidot ovat yhteydessä lukutaidon oppimiseen ja lapsen sosiaalisiin suhteisiin. Vanhempien lukemat sadut vahvistavat lapsen tarinankerrontataitoja. Kirjaa lukiessa katsotaan usein samalla kuvia. Saduissa on kuvitteellisia hahmoja ja kielellisesti rikasta sekä selkeää tekstiä. Vanhemmilla on mahdollisuus sadun avulla etäännyttää lapsi välittömästä tilanteesta ja hän voi pelkän tapahtuman toteamisen sijaan palauttaa mieleen lapsen omia kokemuksia ja verrata niitä kirjassa oleviin asioihin. Näin kirjanlukuhetki auttaa lasta kiinnittämään huomiota kirjassa kuvattuihin tapahtumiin, joita hän voi lukemisen jälkeen harjoitella yhteisessä leikissä muiden lasten kanssa. (Lyytinen 2014.)

4 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää lukuhetken merkityksiä niille perheille, jotka ovat käyttäneet iltasatukirjahyllyä Rinnalla -hankkeen aikana. Tavoitteena on selvittää, minkälainen merkitys yhteisellä lukuhetkellä on lapsille ja vanhemmille. Lisäksi selvitetään, minkälaisia sosiaalisemotionaalisiin taitoihin liittyviä sisältöjä lukuhetkissä on ja minkälaisia sosiaaliseen ja tunne-elämään liittyviä merkityksiä vanhemmat nostavat esiin lukuhetkistä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia merkityksiä lukuhetkellä on perheen jäsenille
  - 1.1. Millaisia merkityksiä lukuhetkellä on lapsille
  - 1.2 Millaisia merkityksiä lukuhetkellä on äideille
2. Millaisia sosiaalisemotionaalisiin taitoihin liittyviä sisältöjä lukuhetkissä on?
3. Millaisia sosiaaliseen ja tunne-elämään liittyviä merkityksiä vanhemmat nostavat esille lukuhetkistä?

Tietoa on kerätty haastattelemalla vanhempia, jotka ovat käyttäneet iltasatuhyllyä Rinnalla -hankkeen aikana.

5 Tutkimuksen toteuttaminen

5.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, minkälaisia merkityksiä lukuhetkillä on haastateltaville vanhemmille ja heidän lapsilleen. Koska tutkin merkityksiä valitsin tutkimusmetodikseni fenomenologian, jonka tavoitteena on nähdä ilmiöt sellaisina kuin ne ovat. Eksistentiaalisen fenomenologian tavoitteena on muuntaa yksilön omat kokemukset yleiseksi tieteelliseksi tiedoksi. Metodin kannalta on keskeisen tärkeää, että tutkija pystyy olemaan läsnä tutkimalleen ilmiölle. Fenomenologia onkin ajattelutapa, jonka ytimessä on tutkittavan ilmiön ensisijaisuus. (Perttula 2000.)

Tutkijan tehtävänä on muokata fenomenologista metodologiaa niin, että se on sopiva tutkittavalle ilmiölle. Tällöin ilmiö määrittää tavoiteltavan päämäärän ja metodi tekee tarvittavan työn. Metodi auttaa tiedostamaan ja hallitsemaan tutkimustyöhön liittyvää tulkinnallisuutta ja luo mahdollisuuden nähdä ilmiö fenomenologisesti. Tutkijan tulee hallita omaa tulkinnallisuuttaan ja tehdä tietoinen valinta sulkea pois omat yksilölliset ja kulttuuriset käsityksenä maailmasta. (Perttula 2000.)

Fenomenologinen metodi koostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen osa on yksilökohtainen, jonka mukaan yksilön omat kokemukset muodostuvat hänen omassa elämäntilanteessaan. Tähän koetun elämän kokonaisuuteen uppoutuvat merkityssuhteet muodostavat merkitysverkoston. Jokaisella tutkimukseen osallistuneella on oma merkitysverkosto. (Perttula 2000.)

Analyysin toisessa osassa yksilökohtaisesta tiedosta siirrytään yleiseen tietoon. Siirtymä tarjoaa erialaisia toteutusmahdollisuuksia. Tutkija rakentaa yleisen tiedon reaalisista kokemuksista. Tutkijan tehtävänä on tässäkin vaiheessa työstää tulkinnallisuutta siten, että ilmiö on selvästi nähtävissä. Yleisen tiedon tulee olla kattavaa, eli se sisältää kaiken tiedon, joka on yksilökohtaisesti olennaista, kuitenkin tuomatta esiin mitään mikä olisi ristiriidassa yksilökohtaisen tiedon kanssa. Toinen osa etsii tasapainoa käsitteellistämisen mielekkyyden ja yleisen tiedon kattavuuden välillä. Kattavuus tarkoittaa konkreettisesti sitä, että yleistä

analyysiä tehdessään tutkija säilyttää yhteyden yksilökohtaisiin merkitysverkostoihin. (Perttula 2000.)

5.2 Tutkimusaineisto ja aineiston hankinta

Aineisto on kerätty haastattelemalla. Aineisto koostuu kymmenestä noin 45 minuutin haastattelusta. Haastateltavat on valittu hankepäiväkodeista vapaaehtoisuuteen perustuen. Tiedonkeruu menetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, sillä se etenee tutkimuksen aiheen kannalta keskeisten teemojen varassa ja tuo tutkittavien oman äänen kuuluviin.

Teemahaastattelu huomioi sen, että ihmisten omat tulkinnat asioista ovat tärkeitä. Lisäksi se nostaa esiin haastateltavien asioille antamat merkitykset keskeiseen asemaan. (Hirsijärvi & Hurme 2001.) Haastattelun aihepiirit on ennalta päätetty, mutta kysymyksiä ei ole tarkkaan muotoiltu, eikä niitä ole esitetty tietyssä järjestyksessä (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009).

Haastatteluissa haastateltavia pyydetään kertomaan lähipiirin lukemisen kulttuurista, lapsen lukemisen kulttuurista, iltasatukirjahyllytoiminnasta sekä haastateltavien käsityksistä kirjallisuuden merkityksestä sosiaalisemotionaalisessa kasvussa.

5.3 Aineiston analysointi

Ensimmäiseksi litteroin aineiston, eli kirjoitin sen puhtaaksi sanasanaisesti. Litteroinnin jälkeen luin aineistoa ja analysoin sitä tutkimusongelmaan parhaiten sopivalla tavalla.

Aineistoon tutustuessa tein teemoittelua ja valintoja siitä, miten aineisto olisi hyvä analysoida. Analyysin vaiheet ovat luenta, kokonaisuuden hahmottaminen, kuvaus, merkityskokonaisuuksien jäsentyminen, merkityskokonaisuuksien yhteen kokoaminen, kokonaiskuvan hahmottaminen ja merkityskokonaisuuksien välisten suhteiden arviointi sekä

raportointi. Nämä vaiheet eivät välttämättä etene suoraviivaisesti. (Hirsijärvi & Hurme 2001; Hirsijärvi ym. 2009; Laine 2010.)

Aineiston kuvailu on analyysin perusta. Kuvailemalla pyrin tuomaan esiin tutkimuksen kohteena olevan ilmiön. Aineistoa kuvaillessa pohdin mitkä asiat ovat olennaisia ilmiön ymmärtämisen kannalta. Asiayhteyttä kuvaava tieto on tärkeää, jotta voin ymmärtää ilmiön merkityksiä. (Hirsijärvi & Hurme 2001.) Kuvauksen jälkeen etsin aineistosta merkityskokonaisuuksia. Kun aineisto on jaettu merkityskokonaisuuksiin, sen jäsentäminen on mahdollista ja tutkittava kokonaisilmiö hahmottuu selkeämmin (Laine 2010).

Analysoidessani aineistoa vertailin sen teemoja ja ilmiöitä. Analyysivaiheessa kävin aineistoa systemaattisesti läpi, tavoitteena saada aineistosta esiin jotain, jota suorista lainauksista ei käy ilmi. (Ruusu vuori, Nikander & Hyvärinen 2010.) Analyysissä tavoitteenani oli luoda kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä. Tästä syystä toin eri merkityskokonaisuudet yhteen ja pyrin selvittämään niiden välisiä suhteita. Kokonaisuuksien väliset suhteet antavat kuvan ilmiöstä ja näin löydetään tutkittavan ilmiön merkitysrakenne (Laine 2010).

Aineiston analyysin jälkeen tulkitsin ja selitin tuloksia, eli tein niistä johtopäätöksiä. Tulkinta tarkoittaa sitä, että aineiston analyysin aikana esiin nousseita merkityksiä pohditaan ja selkiytetään. Pyrin muodostamaan tuloksista synteesejä, eli pääseikkoja, jotka antavat vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Synteesit ovat johtopäätösten perusta, johtopäätöksissä mietin mitä merkitystä tutkimuksesta saaduilla tuloksilla on. (Hirsijärvi ym. 2009.) Arvioin myös saamiani tuloksia suhteessa muuhun tutkimukseen (Laine 2010).

6 Tutkimustulokset

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen keskeisimmät tulokset. Olen jakanut tutkimustulokset asettamieni tutkimuskysymysten alle. Tutkimuksen tuloksiin vaikuttaa se, että kaikki haastateltavat ovat äitejä. He ovat kertoneet oman näkemyksensä siitä, mikä merkitys lukemiselle ja lukuhetkellä on heidän perheenjäsenillensä.

6.1 Lukuhetken merkitys perheen jäsenille

Haastateltavilta kysyttiin kuinka paljon heidän muut perheen jäsenet lukevat. Vastauksissa nousi esiin puoliset ja omat vanhemmat, eli haastateltavien omien lasten isovanhemmat. Jaoin vastaukset sen mukaan keneen viitattiin (puoliso, isovanhemmat). Puolisoon liittyviä vastauksia tuli enemmän ja ne jaoin vielä positiiviseen, negatiiviseen ja neutraaliin suhtautumiseen (taulukko 1).

Taulukko 1. Lukuhetken merkitys perheen jäsenille

Puoliso	
Positiivinen	Lukee mielellään, lukee paljon, kuuntelee äänikirjoja
Negatiivinen	Vaikeaa, ei mieluisaa, lukihäiriö
Neutraali	Tärkeää, mutta ei sujuvaa
Isovanhemmat	Lukee paljon, luki kun haastateltava oli lapsi

Osa haastateltavien puolisoista lukee paljon ja pitää lukemisesta. He lukevat sanomalehtiä, tietokirjallisuutta ja romaaneita. Lukemisen lisäksi he kuuntelevat äänikirjoja.

H7. Mun mies se lukee tosi paljon. Hän on tosi kiinnostunut kirjallisuudesta. Hän lukee paljon historiaa ja elämäkertoja.

Osa haastateltavista mainitsi, että puolison on vaikea lukea, etenkin ääneen lapsille. Lukeminen koettiin tärkeäksi, mutta se ei ole sujuvaa ja lukeminen koettiin epämieluisana ja vaikeana. Haastateltavista osa epäili, että lukihäiriö saattoi olla syynä puolison lukahaluttomuuteen.

H9. Siis mies ei lue kauheest, mikä nyt varmaa. Mä ajattelisin, et hänel on lukihäiriö. Ei lue varmaan sen takia, et häne lukeminen o aika vaikeet.

Mainittiin myös, että lukemattomuus johtuu siitä, että puoliso on tekemisen ihminen, jonka on vaikea istua paikallaan lukemassa. Iltasatu saatettiin myös hoitaa muuten kuin lukemalla.

H1. Hän hoitaa tän iltasadun toisella tapaa kuin lukemalla. Kyl jos pojat pyytää, että jäi kesken tai jotain niin sit iskä lukee. Mut ei se oo hänelle niin mieluisaa.

Osa haastateltavista kertoi omista vanhemmistaan ja mainitsi, että hänelle itselleen on luettu paljon, kun hän on ollut lapsi.

H2. Mummu on ain innol lukenu ja tykännyt siitä, et kirjoji luetaan.

H8. No mullekin aina niinku omat isovanhemmat on kyl lukenu et sillon ku niinku äidin puolen isovanhempien niinku äidin äidin ja isän luona oltiin ni he kyl aina luki meille lapsille.

Isovanhemmat olivat myös innokkaita lukemaan lapsenlapsilleen.

H8. No sitä mä en tiedä miten niinku miehen äiti on lukenu, mut kyl hän niinku meidän lapsille lukee.

Vastauksista kävi ilmi, että yhteinen lukuhetki oli merkityksellinen lapsille ja isovanhemmille. Osa lapsista oli tarkkoja, että lukijan tulee olla tietty isovanhempi, esimerkiksi siten, että vain isoisä kelpasi lukemaan iltasadun.

6.1.1 Lukuhetken merkitys lapsille

Lukuhetken merkityksestä lapselle kysyttiin haastateltavalta, eli äidiltä, koska kaikki haastateltavat olivat tässä tutkimuksessa äitejä. Vastauksessa on äidin ajatus siitä mikä on lapselle merkittävää lukuhetkessä. Jaoin vastaukset fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen, emotionaaliseen ja konkreettiseen merkitykseen (taulukko 2).

Taulukko 2. Lukuhetken merkitys lapsille

Fyysinen	Syli, yhdessä oleminen, oma rauha, läheisyys
Psyykkinen	Rauhoittuminen, huumori, kiinnostuminen, keskittyminen
Sosiaalinen	Sisarusten yhteinen aika, huomio, kahdestaan vanhemman kanssa, lukee vanhemmille, esiintyminen, keskustelu ja kanssakäyminen
Emotionaalinen	Mieluisaa puuhaa,
Konkreettinen	Tiedonhaku, ajanviete, tutkiminen, kuvien katsominen, tarina, saa valita mitä luetaan

Fyysinen merkitys toi esiin läheisyyden, sylissä ja lähellä olemisen sekä oman rauhan. Lapsi haki kirjan ja sai sen varjolla olla lähellä vanhempaa, joka luki kirjan hänelle.

H6. On se vähän juu et he tulee syiin ja saa hetkeks sen huomion sillai et.

H10. Et hän on joskus niinku vaikka päiväkotipäivän jälkeen väsynyt ja mielellään tulee syiin, et luetaan.

Psyykkinen merkitys sisältää rauhoittumisen, huumorin, jostain aiheesta kiinnostumisen sekä keskittymisen. Oli esimerkiksi tilanteita, joissa haastateltavan lapsi kävi hakemassa kirjan päiväkotipäivän jälkeen, jotta hän voi olla rauhassa ja keskittyä omaan tekemiseen.

H5. Voi olla ehkä rauhottuminen sitten. Emmä jotenkin osaa ajatella et tiedonhakeminen mut oisko sit semmonen rauhottuminen, voi ollaki.

Sosiaalinen puoli oli tärkeä. Äidit toivat esiin, että lapsen mielestä oli merkityksellistä saada viettää aikaa kahdestaan vanhemman kanssa. Kirjan valinta oli ikään kuin ajanvaraus kahdenkeskiseen hetkeen.

H3. (Lapsen nimi) riemu niihin kirjoihin on ain se et hän tietää et hän saa kahdenkeskistä aikaa vanhemman kans kun niitä luetaan ja tutkitaan niit Mauri Kunnaksen kirjoj. Etitään niit kaikkii.

Oli myös lapsia, jotka viettivät aikaa sisarustensa kanssa lukien ja tutkien kirjoja. Kirjojen lukeminen oli aikaa, jolloin riitaisatkin sisarukset olivat sovussa. Kirjat nostivat esiin keskusteluja ja kanssakäymistä. Emotionaaliseen osaan moni vastasi, että kirjojen lukeminen on lasten mielestä mieluisaa puuhaa.

Konkreettinen merkitys, joka nousi kirjojen lukemisesta, oli lasten tarve hakea tietoa heitä kiinnostavista asioista, esimerkiksi dinosauruksista. He tutkivat kirjoja mielellään, katsovat niistä kuvia ja opettelivat kirjaimia ja numeroita.

H3. Katselee joo. Kyl usein on huoneen lattial kirjoja auki. Ja se on ollu nyt tosi, ne kirjaimet on ollu hänel kiinnostavii. Ja hän paljon tutkii ja kirjottaa. Hän tutkii just niit kirjoja siel ja ettii niit kirjaimii.

H4 Ettei se oo vaan satuja, vaan myös sitten tiedonjanon tyydyttämistä. Saa sitä tietoo ja kaikki ilmiöt kiinnostaa.

H8. Hän kyl niinku keskittyy just on tosi kiinnostunut aiemminkin ollu numeroista ja kirjaimista.

H9. Et kaikki misä on dinosaurus esimerkiksi, ni menee.

Luettu tarina on tärkeä ja se, että lapsi sai itse valita mitä kirjaa luetaan. Lapset halusivat myös pohtia vanhemman kanssa sitä, miten kirjan tapahtumat liittyvät omaan elämään. Haastatteluissa nousi myös esiin se, että lukeminen tukee lapsen tarinankerronnan taidon kehittymistä. Lapsi oli innostunut keksimään omia kertomuksia lukemisen lisäksi.

H1. Meiän lapsi on ruvennu saduttamaan ihan todella paljon kaikkee. Mää saan joka ilta kirjottaa jotain. Äiti kun minä haluan nyt kertoa, minä haluan nyt kirjoittaa kirjan.

H4 Tyttö on kirjoittanut et hänen haaveammattinsa on kuulemma kirjailija. Niin hän kirjoittaa itse satuja myös paljon. Et keksii omia satuhahmoja ja kuvittaa ja kirjoittaa. Saattaa olla tosi paksuja semmosia, lehtisiä mitä hän liimailee ja tekee ja kuvittaa.

6.1.2 Lukuhetken merkitys äideille

Äidit kertoivat mikä merkitys lukuhetkellä on heille. He kertoivat mikä on merkityksellistä nyt, aiemmin nuoruudessa ja lapsuudessa sekä mikä merkitys lukuhetkellä on hänelle suhteessa lapsiin. Jaoin vastaukset fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen, emotionaaliseen ja konkreettiseen merkitykseen (taulukko 3).

Taulukko 3. Lukuhetken merkitys äideille

Fyysinen	Pysähtyminen, rauhoittuminen, rentoutuminen, viihtyminen
Psyykinen	Mielikuvitus, ei vaatimuksia, pako arjesta, seikkailu, eri näkökulmat, uppoutuminen, keskittyminen,
Sosiaalinen	Yhteinen läheinen hetki, vuorovaikutus, yhdessäolo, läsnäolo, sopu, ihmisyyden ymmärtäminen
Emotionaalinen	Ihanaa, ilo, herättää tunteita, samaistuminen, toisen asemaan asettuminen
Konkreettinen	Sanavarasto, kielenkehitys, kehittyminen, rytmisyys, toisto, oppiminen, ajanviete, tiedonhaku, työ, lukutaito, tietoinen valinta, tarina, esimerkki lapsille, auttaa nukahtamaan, ajankäyttö

Fyysisesti merkittävää lukuhetkessä oli se, että lukiessa pysähdytään ja rauhoitutaan.

Lukeminen myös rentouttaa ja on mielekästä tekemistä, jonka parissa viihtyy. Psyykinen osa-alue oli merkittävä siten, että lukuhetken kautta äidit saivat mahdollisuuden paeta arkea,

seikkailla yhdessä kirjan henkilöiden kanssa ja kuvitella mielikuvituksen avulla olevansa jossain aivan muualla.

H4 Tavallaan saa sellaisia elämyksiä, että mitä ei ehkä muuten ehkä saa elokuvista tai tämmösistä. Kuitenkin siihen kirjaan pitää syventyä ihan eri lailla kuin vaikka johonkin elokuvaan. Kyl se semmosta irtautumista arjesta sitten.

H5 Ei tarvi ajatella kotiasioit eikä työasioita.

Lukuhetkessä oli myös merkityksellistä se, ettei sen aikana ole mitään vaatimuksia, vaan kirjaa lukiessa saa uppoutua ja keskittyä kirjaan unohtaen samalla kaiken muun. Kirjat tuovat myös erilaisia näkökulmia omaan elämään ja maailmaan.

H3. Se on ollu tosi tärkeä tietynlainen pakokeinokin siitä normaaliarjesta. Se oli mun mielest se mitä mä halusin et he oppis kirjojen kautta. Vähän näkemään maailmaa eri näkökulmista.

Sosiaalinen puoli lukuhetkessä oli tärkeä äideille. Kaikki haastateltavat lukivat lapsilleen ja lukuhetket ovat tilanteita, joissa rauhoitutaan yhteisen kirjan äärelle ja ollaan usein lähekkäin. Osa haastateltavista kertoi myös, että lukeminen on ollut heille harrastus lapsesta asti ja yhdistänyt heitä lukeviin ystäviin. Ääneen lukiessa ollaan vuorovaikutuksessa ja läsnä siinä tilanteessa. Lukuhetki on myös yleensä sopuisa hetki muuten niin kiireisessä ja välillä ristiriitaisessa arjessa. Lukemisen kautta on myös mahdollista ymmärtää paremmin ihmisyttä.

Emotionaalisesti lukuhetki on merkityksellinen, sillä lukeminen on ihanaa ja tuo iloa elämään. Kirjat herättävät tunteita ja niissä oleviin tarinoihin ja kertomuksiin voi samaistua. Toisen ihmisen asemaan asettuminen mainittiin myös tärkeänä osana lukuhetken merkityksellisyyttä.

Lukuhetken konkreettinen merkitys on haastateltavien mielestä moninainen. Haastateltavat mainitsivat, että lukeminen tukee kielellistä kehitystä, lukutaitoa ja oppimista. Lukeminen laajentaa sanavarastoa, opettaa rytmisyyttä ja on hyvää ajanvietettä. Osalle haastateltavista lukeminen on osa omaa työtä. Myös tiedonhaku mainittiin ja se, että lukeminen on tietoinen valinta. Kirja voi myös auttaa nukahtamaan ja on hyvää ajankäyttöä. Osa haastatelluista kertoi, ettei itse lue paljon, mutta yrittää lukea lapsilleen. Äidit nostivat myös sen esiin, että he haluavat omalla lukemisellaan näyttää esimerkkiä lapsilleen, joiden he toivovat kasvavan lukeviksi nuoriksi ja aikuisiksi.

H2. No nyt ainakin sen ittekin huomaa ja ymmärtää et kyl sil vanhemmal on iso rooli siin et mitä ne lapset alkaa tai mist ne tykkää tai et lukeeks ne vai ei. Sit ku itte tajuaa sen nyt et ei meil oo koton sillai luettu, niin sit et nyt jos mä yritän sitä tehä niin mä toivon et se myös kantaa vähän pidemmäl lapsillekin et hekin sit tykkäävät niist kirjoist eikä ne tunnu hankalilta.

6.2 Lukuhetken sosiaalisemotionaalisiin taitoihin liittyvät sisällöt

Haastateltavat kertoivat monista sosiaalisemotionaalista taidosta, joita sisältyi lukuhetkiin ja joita käsiteltiin kirjoissa, joita he olivat lukeneet. Jaoin sosiaalisemotionaalisiin taitoihin liittyvät sisällöt henkilökohtaisiin, yhteistoimintaan liittyviin ja konkreettisiin aiheisiin (taulukko 4).

Taulukko 4. Lukuhetken sosiaalisemotionaalisiin taitoihin liittyvät sisällöt

Sos.em taidot	
Henkilökohtaiset	Tunnekasvatus, kiukku, suuttumus, luonteen piirteet, rauhoittuminen, anteeksi pyytäminen, pitkäjänteisyys,
Yhteistoiminta	Ystävyys, kiusaaminen, ainutlaatuisuus, erilaisuus, rakkaus, riitely, toisen ymmärtäminen, jakaminen, auttaminen, kaikkien mukaan ottaminen
Aiheet	Täsmäkirjat, tarinan avulla oppiminen/ikätaoisuus, vauvan tulo, kuolema, kipeänä oleminen, pimeän pelko, uuden tilanteen kohtaaminen

Henkilökohtaisia sisältöjä, joita nousi esiin, oli tunnekasvatus, kiukun ja suuttumuksen käsitteleminen sekä rauhoittuminen. Myös erilaiset luonteenpiirteet, anteeksi pyytäminen ja pitkäjänteisyyden käsittely/oppiminen sisältyivät lukuhetkiin.

Yhteistoimintaan liittyviä sisältöjä olivat ystävyys, kiusaaminen, ainutlaatuisuus, erilaisuus rakkaus, riitely, toisen ymmärtäminen, jakaminen, auttaminen ja kaikkien mukaan ottaminen.

H4 Kyl mä, mun mielestä sillä on tosi iso merkitys kasvatuksellisesti. Moni käytännön asia niin, mieltä askarruttaviin asioihin saa, useinkin vastauksen sieltä kirjan kautta. Ja tavallaan se, että kun on joku, no vaikka kiusaaminen hyvä esimerkki. Kun lukee vaikka, kiusaamista koskevan kirjan, lapselle. Tai vaikka kirja jostain vähän erilaisesta lapsesta. Niin sit sen jälkeen siitä asiasta on helpompi lapsenkin kanssa puhua. Et se kirja tavallaan, pistää miettimään niitä asioita sen tarinan muodossa, että kyllä mä uskon, että sillä on paljon muutakin kuin merkitystä kuin vain se lukutaito.

Haastateltavat kertoivat, että erilaisten täsmäkirjojen avulla oli helppo käsitellä jotain teemaa, joka on omassa arjessa ajankohtainen. Tällaisia teemoja oli esimerkiksi vauvan syntyminen perheeseen, kuolema, sairastaminen, pimeän pelko ja uuden tilanteen kohtaaminen. Kirjan avulla asioiden käsitteleminen on helpompaa, koska se ei ole henkilökohtaista, vaan etäännytetty itsestä keksittyihin hahmoihin ja tarinaan.

H3. Paavo Virtanen käy salaa isosiskojes huonees tekemäs jotakin. Ja sit joku nukke hajoo, joku tärke nukke. Kun ne on niin samanlaisii asioita mitä meiän perhees käydään.

6.3 Lukuhetken sosiaaliseen ja tunne-elämään liittyvät merkitykset

Sosiaaliset ja tunne-elämään liittyvät merkitykset jaoin perheeseen liittyviin asioihin ja sosiaalisemotionaalisiin taitoihin, niiden oppiminen ja erilaiset taidot (taulukko 5).

Taulukko 5. Lukuhetken sosiaaliseen ja tunne-elämään liittyvät merkitykset

Perhe	
Vanhemmat ja lapset	Vahvistaa suhdetta positiivisesti, kasvatustehtävä, yhteinen aika
Yhdessäolo	Rauhoittuminen, ilo, pysähtyminen, lähellä oleminen, keskustelu
Sisarussuhteet	Vahvistaa suhdetta positiivisesti, ei konflikteja
Sos.em. taidot	
Oppiminen	Etäännytetään tunne tarinan avulla (helpompi käsitellä), toisen tunteeseen/tarinaa samaistuminen, ikätason huomioiminen
Taidot	Tunteiden tunnistaminen ja hallitseminen, reilu pelaaminen, eri näkökulmien huomioiminen

Perheeseen liittyen haastateltavat kertoivat, että lukeminen vahvistaa vanhemman ja lapsen suhdetta positiivisesti. He kokivat, että lukeminen auttaa kasvatustehtävässä. Lisäksi he mainitsivat, että kirjan parissa vietetty yhteinen aika on positiivinen asia.

Yhdessäoloon liittyen nostettiin esiin lukemisen vaikutuksina rauhoittuminen, lähellä oleminen ja pysähtyminen.

H2. Ja sit myös se hetki, et se jotenkin on semmonen niin yhteinen ja läheinen hetki et sekin on tärkeä. Siin on mont juttuu.

H7. Niin et vaan se yhteinen aika mitä ei kukaan pääse häiritteen.

H8. Ei tuu mitään tiettyä kirjaa mut toisaalta lukeminen ylipäänsä ni vaikutta noihin kaikkiin ja ehkä niinku just se kun meil on luettu niitä yhdessä ni eniten toi yhdessä oleminen on niinku tullu siinä sitä kautta et ei mikän tietty kirja vaan niinku ylipäänsä se lukeminen.

H10. Ja mä en tie, et onks siinä niinku kyse siitä kirjasta, vai siitä läheisyydestä, mutta että se on mukava hetki.

Lukeminen toi myös iloa.

H5. Kyl he nyt ainakin nauraa ääneen välil ku luetaan jottai kirjaa ja kyl näkee, he on molemmat aika semmosii ilmekkäit, ni kyl jos heit kattoo, et jos pystyy sivusilmäl seuraamaan ni kyl he aika mukan siin on ja menee kulmat kurttuun ja joku päivä sanoin kerran et varinkin toinen on semmonen et jos hänt oikein seuraa ku joku lukee ni siit näkee kyl koko tunteiden kirjon siit kasvoilta.

Kirjojen lukemisen kerrottiin myös vahvistavan sisarussuhteita. Yhteisen kirjan tai lukuhetken äärellä riitaisatkin sisarukset olivat sovussa.

H8. Lasten kans jos miettii ni se on semmost kivaa yhdessä tekemistä ja ne hetkeks rauhottuu siihen. Sit kukaan ei yleensä riitele ja se on semmonen rauhallinen hetki.

H8. Peleissäkin voi tulla riitaa, mut yleensä siin lukemises ei et se on niinku semmosta mukavaa yhdessä oloa kun tietää, että siin ei tuu konflikteja sitten eikä tarvii alkaa sit selvittää tilannetta.

Sosiaalisemotionaalisten taitojen oppimisen kannalta kirjan lukeminen koettiin hyvänä.

Tarinan avulla on mahdollista etäännyttää oma tunne, jolloin asiaa on helpompi käsitellä.

Toisen asemaan asettuminen on tarinan kautta helpompaa, kuin jos asiasta puhuttaisiin ilman tarinan tuomaa etäisyyttä.

H1. Juu koska silloin se ei kohdistu häneen ja hän ei ole silloin se, meidän pienemmäl on ihan hirvee vaiva nyt tällä hetkellä, viis vee ongelma et minä en ole tehnyt mitään väärää. Se on aina joku muu. Nyt sitten luetaan kirjaa niin se on se joku muu, et se ei oo se hänen ongelma kun se on sen jonkun muun ongelma. Niin. Hänen on helpompi avautua.

Haastateltavat mainitsivat myös, että ikätason huomioiminen on tärkeää ja lapsille suunnatut kirjat ovat siitä hyviä, että ne auttavat käsittelemään vaikeitakin asioita lapsentasoisesti. Ja kirjan lukemisen lomassa on helppoa keskustella erilaisista aiheista, luettu kirja toimi keskustelun herättäjänä ja virittäjänä.

H3. Yleensä kuuntelee. Mut kyl siin aika hyvii keskustelujakin samal syntyy. Et just jotkut tämmöset ystävyteen tai johonkin tämmöseen liittyvät pulmat mitä kirjallisuuden kaut tulee eteen. Helposti he pohtii sit omast elämäst niit samoja esimerkiks.

H4 Mut en mä sitä sillain niin voi sanoo syvällisesti mieti et luetaanpas tänään tämä, kasvatusmielessä et kyl se tulee vähän luonnostaan siinä sivussa sitten sen kasvatustehtävä.

Taitojen kannalta nostettiin esiin tunteiden tunnistaminen ja hallitseminen. Osa haastateltavista koki, että kirjoista sai apua reilun pelin opettelemiseen ja erilaisten näkökumien huomioon ottamiseen.

7 Johtopäätökset ja pohdinta

7.1 Lukuhetken merkitys perheen jäsenille

Tutkimusaineistosta nousi esiin erilaisia merkityksellisiä asioita riippuen siitä, oliko kyseessä haastateltava itse (tässä tapauksessa äiti), haastateltavan lapsi/lapset vai haastateltavan muu lähipiiri (puoliso tai omat vanhemmat). Haastateltavat kertoivat melko vähän oman puolison tai vanhempiansa kokemista merkityksistä. Toisille lukuhetki oli kuitenkin hyvin merkityksellinen ja tärkeä, esimerkiksi jotkut isovanhemmista kokivat lapsenlapsilleen lukemisen lähes kunniatehtävänä. Osalle taas lukeminen oli lähes merkityksetöntä, eikä siihen varattu aikaa. Nicholsin (2000) tutkimuksen mukaan lukeminen jakautuu perheissä epätasaisesti. Äidit ovat yleensä aktiivisempia ja saattavat vahtia puolisonsa lukemista. Isät lukevat iltasatuja, mutta muuten lukeminen ei ollut niin yleistä kuin äideillä. Isät myös lukivat lyhyemmän aikaa kuin äidit. (Nichols 2000.) Nämä tulokset ovat samansuuntaisia omieni kanssa.

Puolisoista osalla oli vaikeutta lukea. Toiset eivät lukeneet ollenkaan, edes itselleen eikä ainakaan ääneen lapsilleen, johtuen lukemisen hitaudesta tai lukihäiriön aiheuttamasta haasteesta. Lukuhetket voivat olla vaikeita monista eri syistä, mutta on hyvä huomioda, että lukuhetket voi rakentaa oman näköisikseen. Haastatteluissa nousi esiin se, että osa kuunteli yhdessä äänikirjaa iltasaduksi tai keksi omia tarinoita lukemisen sijaan. Osa luki velvollisuudentuntoisesti lukemisen vaikeudesta huolimatta, jos lapset pyysivät lukemaan. Lukemiseen voi liittyä negatiivisia tunteita, jotka voivat johtua aiemmista negatiivisista kokemuksista, lukemisen vaikeudesta tai muista henkilökohtaisista syistä. Lukemisen vaikeus voi aiheuttaa häpeän tunnetta. On hyvä pohtia keinoja, joilla lukemisen hyödyt saadaan käyttöön myös tällaisissa tilanteissa. Lukuhetki voi olla yhteistä kirjojen selailua tai äänikirjojen kuuntelemista yhdessä. Lukuhetkeen kuuluu vahvasti läheisyys ja yhteiset keskustelut, ei vain ääneen luettu tarina. (Aerila & Kauppinen 2021.) Jos lukeminen on vaikeaa, voi kokeilla esimerkiksi hiljaisia kirjoja, joissa ei ole tekstiä. Kirjat ovat visuaalisia ja kertovat tarinan vain kuvina. (Aerila & Lähteelä 2022.) Haastatteluista nousi esiin, että lapset

pitivät kirjojen kuvien katselusta ja tutkimisesta. Hiljaiset kirjat voisivat olla hyvä vaihtoehto perinteisen satukirjan sijaan perheissä, joissa lukeminen on haastavaa.

Lapsista lähes kaikki olivat innokkaita kirjojen tutkijoita. Monissa haastatteluissa nousi esiin, että lapsi haki kirjan halutessa rauhoittua esimerkiksi päiväkotipäivän jälkeen. Lapsi otti mielenkiintoisen kirjan ja tutki kuvia ja kirjaimia rauhallisesti omissa oloissaan. On tärkeää, että kirjat ovat helposti saatavilla, sillä lapset selaavat usein mielellään kirjoja itsekseen. He saattavat leikkilukea kirjoja leluilleen ja palaavat kiinnostaviin kohtiin uudelleen ja uudelleen. Usein lapsen lempikirjojen teemat siirtyvät heidän leikkeihinsä tai piirroksiin. (Aerila & Kauppinen 2021.) Haastatteluista nousi esiin, kuinka osa lapsista oli innostunut omien tarinoiden keksimistä. Lukeminen on herättänyt lapsen mielikuvituksen ja luovan puolen.

Äidit kertoivat, että kirjoissa lapsia kiinnosti tarinan lisäksi tieto, jota kirjoista sai. Moni lapsi oli kiinnostunut esimerkiksi dinosauruksista ja halusivat lukea niihin liittyviä kirjoja. Myös Mauri Kunnaksen kirjat mainittiin tiedonhaun yhteydessä. Toki niistä mainittiin myös viihtymiselementti, kirjojen sisältämien moninaisten yksityiskohtien vuoksi. Lisäksi äidit sanoivat, että haluavat antaa esimerkin lukevasta vanhemmasta ja toivovat, että lapsi luo positiivisen suhteen kirjoihin ja lukemiseen jo lapsuudessa. Tutkimuksen (Lerikkanen ym. 2018) mukaan vanhemmat voivat tukea lapsen lukijaksi kasvamista formaalien ja informaalien lukukokemusten kautta. Formaalit lukukokemukset ovat sellaisia, joissa vanhempi tietoisesti kiinnittää lapsen huomion painettuun tekstiin ja opettaa lapselle kirjaimia, kirjoittamista ja lukemista. Tämän kaltainen toiminta vahvistaa lapsen lukutaitoa edeltäviä valmiuksia. Informaalit kokemukset ovat sellaisia, joissa vanhemmat omalla toiminnallaan mallintavat lapselle lukutaidon käyttötapoja. Esimerkiksi sanomalehden lukeminen on informaali lukukokemus. Tällainen toiminta vahvistaa lapselle lukemiseen liittyviä asenteita ja käytösmalleja. Informaalit lukukokemukset edistävät lapsen kielellistä ymmärtämistä ja kiinnostusta tekstejä kohtaan. (Lerikkanen ym. 2018.)

Äideistä lähes kaikki nauttivat itse lukemisesta. Osalla lukeminen on vähentynyt ajan puutteen vuoksi, mutta moni mainitsi lukemisen olevan rakas harrastus ja tärkeä osa elämää. Nekin äidit, jotka eivät itse harrastaneet lukemista mainitsivat, että heidän mielestään on tärkeää lukea lapsille ja antaa heille malli lukevasta aikuisesta. Vanhempien antamalla esimerkillä ja asenteella on suuri merkitys siinä, kuinka paljon lapsi kiinnostuu kirjoista ja minkälainen lukija hänestä kasvaa (Lerikkanen ym. 2018).

Suuri osa haastateltavista nosti esiin lukemisen rauhoittavan puolen. He itse kokivat rauhoittuvansa lukiessaan ja he mainitsivat, että lapset rauhoittuivat, kun heille luetaan. Lukeminen auttoi myös irtautumaan arjen paineista ja stressistä. Osa nosti esiin myös sen, että heistä lukemisessa oli parasta se, että voi eläytyä tarinaan ja uppoutua aivan eri maailmaan. Nähdä mielessään sen mitä kirjasta lukee. Kirjojen lukemisesta on tutkitusti se hyöty, että eläytyminen tukee sosiaalista ja kognitiivista kehittymistä (Nikolajeva 2014).

Haastattelujen perusteella lukuhetket olivat merkityksellisiä monista eri syistä. Vahvasti esiin nousi se, että lukuhetki on rauhoittava yhteinen hetki, joka vahvistaa perheenjäsenten keskinäisiä suhteita. Toinen tärkeä seikka oli lukemisen vaikutus oppimiseen ja kielelliseen kehitykseen.

7.2 Lukuhetken sosiaalisemotionaalisiin taitoihin liittyvät sisällöt ja merkityksellisyys

Lukuhetkissä oli monia sosiaalisemotionaalisiin taitoihin liittyviä sisältöjä. Osa oli konkreettisia siten, että luettu kirja käsitteli jotakin tiettyä sosiaalisemotionaalisiin taitoihin liittyvää teemaa. Tällaisia kirjoja mainittiin esimerkiksi erilaiset tunnekasvatukseen liittyvät kirjat (kiukku, suuttumus, rauhoittuminen, anteeksi pyytäminen). Haastateltavat olivat myös lukeneet lastensa kanssa kirjoja, joiden aihe oli heidän elämäntilanteensa kannalta ajankohtainen, esimerkiksi pikkusisaruksen syntymä, pimeän pelko tai uuden tilanteen kohtaaminen. Haastateltavat kokivat, että tällaiset täsmäkirjat olivat tehokas tapa käsitellä toisinaan vaikeita teemoja. Kun asiasta lukee kirjasta tarinan muodossa, on helpompi keskustella asiasta lapsen kanssa, lapsentasoisesti. Tarinan avulla vaikea aihe etäännyy ja vaikka asia koskee omaa tilannetta, se ei ole niin henkilökohtainen. Toisaalta kuten Heikkilä-Halttunen (2015) toteaa kirjan tarinan avulla voi samaistua erilaisiin tilanteisiin ja oppia niiden avulla empatiaa, tunnetaitoja ja tunteiden tunnistamista (Heikkilä-Halttunen 2015). Nikolajeva (2014) jatkaa, että kuvakirjat kehittävät lasten emotionaalista älykkyyttä ja tukevat lapsen empatiataitojen kehittymistä (Nikolajeva, 2014).

Sosiaalisemotionaalisenä sisältönä voi mielestäni myös pitää sitä, että moni haastateltava mainitsi lukuhetken olevan positiivinen yhteinen hetki. Lukuhetken mainittiin olevan sopuisa

myös perheissä, joissa esim. sisarukset muuten olivat kovin riitaisia. Jokin rauhallisessa lukuhetkessä ja yhteisen kirjan ääreen kokoontumisessa auttoi kaikkia olemaan sovussa. Kuten Keltikangas-Järvinen (2010; 2012) mainitsee, että turvallinen kiintymyssuhde synnyttää lapselle luottamuksen ihmisiin ja tämä luottamus auttaa lasta myöhemmin toimimaan yhdessä muiden kanssa. Ladd (2005) on tutkimuksessaan saanut selville, että lapselle muodostunut varhainen kiintymyssuhde vaikuttaa pitkäkestoisesti siihen minkälaiseksi lapsen vertaissuhteet ja sosiaalinen kompetenssi muodostuvat. Perheen yhteinen positiivinen lukuhetki on tehokas keino vahvistaa turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista ja näin ollen se myös vahvistaa lapsen sosiaalista kompetenssia.

Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että haastateltujen äitien perheissä lukemista pidetään tärkeänä ja siihen varataan aikaa. Moni haastatelluista kävi säännöllisesti kirjastossa tai mainitsi, että heillä on paljon kirjoja kotona. He pitivät myös päiväkodilla ollutta iltasatukirjahyllyä hyvänä ja helppona keinona hankkia kotiin luettavaa. Haastatellut valikoituivat vapaaehtoisuuteen perustuen. Vastausten perusteella voisi ajatella, että lähes kaikki heistä ovat aktiivisia lukijoita ja pitävät lukemista tärkeänä useista eri syistä. Olisi tärkeää pohtia miten varhaiskasvatuksen henkilöstö saa aktivoitua myös ne vanhemmat, jotka eivät ole luonnostaan innokkaita lukemaan. Miten herätetään niiden perheiden mielenkiinto kirjoihin, joissa lukeminen on haastavaa tai epämieluisaa, sillä varhaiskasvatuksen yksi keskeinen tavoite on vahvistaa lapsen uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuuriin. Kielellinen kehitys antaa lapselle mahdollisuuden vaikuttaa ja osallistua aktiivisena toimijana. Kielen avulla lapsi on vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Varhaiskasvatuksen monipuolinen kieliympäristö ja hyvin toteutettu yhteistyö vanhempien kanssa tukee lapsen kielellistä kehitystä. (OPH 2022.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) mainitaan, että varhaiskasvatuksessa on toimittava monialaisessa yhteistyössä erilaisten luontevien toimijoiden kanssa. Yksi tällainen toimija on kirjasto. Yhteistyö kirjaston kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. (OPH 2022.) Tähän tutkimukseen osallistuneet perheet ovat käyttäneet iltasatukirjahyllyä, joka on toimiva tapa lisätä niin monialaista yhteistyötä, kuin vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Iltasatukirjahyllyn avulla voidaan tukea perhelukemista. Perhelukemisen ajatuksena on, että perheet lukevat yhdessä. Yleensä vanhempi on aktiivisempi osapuoli lukuinnon

herättämisessä. Erilaiset lukuinnon herättämiseen suunnitellut ohjelmat, kuten iltasatukirjahylly, voivat kuitenkin olla innostamassa myös lapsia lukemaan ja sitä kautta innostaa mukaan vanhemmat. Iltasatukirjahyllyn keskeinen ajatus on sen matalankynnyksen käytettävyys. Haastatelluista osa mainitsi, että lapselle oli hyvin tärkeää valita kirja mukaan päiväkodilta. Mainittiin myös, että kirjan valitseminen toimi ajanvarauksen tavoin. Kirjan lainattuaan lapsi tiesi, että aikuinen lukee sen hänelle saman illan aikana. Kirjan lainaaminen oli monin tavoin erityisen merkityksellistä lapselle.

Jatkossa on hyvä pohtia, minkälaisia lukemista lisääviä matalankynnyksen palveluita perheiden arkeen voidaan tuoda. Mahdollisesti jatkossa voisi tutkia myös niitä perheitä, joissa lukeminen on haastavaa ja pohtia, miten lukemista voidaan lisätä erityisesti näissä perheissä.

7.3 Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu

Suomessa tutkimuksen tekemistä ohjaavat yhteiset eettiset periaatteet, joita jokaisen tutkijan tulee noudattaa. Tutkijan tulee kunnioittaa tutkittavien itsemääräämisoikeutta ja ihmisarvoa. Tutkimus tulee toteuttaa siten, ettei tutkimuksesta aiheudu haittaa tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille. Kun tutkimuksen kohteena on ihminen, tutkimuksen perustavana lähtökohtana on tutkittavien ja tutkijan välinen luottamus. Tutkittavalla henkilöllä on oikeus osallistua tutkimukseen vapaaehtoisesti. Tutkittavalla on myös oikeus kieltäytyä osallistumasta tai keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa ilman, että siitä seuraa mitään kielteistä hänelle itselleen. (TENK 2019.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa korostuu analyysin systemaattisuus ja tulkinnan luotettavuuden kriteerit. Tämä tarkoittaa omassa tutkimuksessani sitä, että kerron tekstissä kaikki tutkimuksen teon aikana tehdyt valinnat, rajaukset ja analyysin etenemistä ohjaavat periaatteet. Näytän lukijalle, minkälaisista osista aineisto koostuu. Lisäksi kuvaan aineistosta ne osat, joiden varaan päähavainnot rakentuvat. Aineiston vahvuuksien lisäksi esittelen myös sen rajoitukset. (Ruusuvoori ym. 2011.)

Tutkimusta tehdessä olen huomionnut eettiset periaatteet. Eli olen kunnioittanut tutkittavien ihmisarvoa, itsemääräämisoikeutta, yksityisyyttä ja muita oikeuksia. Tutkittaville ihmisille ei myöskään ole aiheutettu haittaa, riskejä tai vahinkoa tutkimuksen teon aikana. (Vuori 2021.)

Haastatteluun osallistuminen on perustunut vapaaehtoisuuteen. Rinnalla -hankkeen aikana iltasatukirjahyllyä käyttäneiden perheiden joukosta on haastateltu ne, jotka ovat halunneet osallistua haastatteluun. Kaikille tutkimukseen osallistuville on annettu ennen haastattelua luettavaksi ja allekirjoitettavaksi tietosuojaseloste. Tietosuojaselosteesta käy ilmi mihin hankkeeseen tutkimus liittyy, ketkä tutkimuksen suorittavat, miten tutkittavan henkilötietoja käsitellään ja säilytetään, sekä tutkimuksen tarkoitus.

Aineisto on keräämisen jälkeen pseudonymisoitu tai anonymisoitu. Kerättyä tutkimusaineistoa säilytetään vain yliopiston Seafire-alustalla ja/ tai yliopiston tarjoamassa omassa verkkokansiossa.

Lähteet

- Aerila, J-A & Kauppinen, M. (2021). Kirjasta kaveri. Sytykkeitä lukijaksi kasvamiseen. Keuruu: PS-kustannus.
- Aerila, J-A & Kauppinen, M. (2019). Sytytä luku-kipinä. Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Aerila, J-A. & Kauppinen, M. (2020). TARU- lukemisen iloa yhteisön ja taiteen kautta. Teoksessa: M. Neitola, J-A. Aerila & M. Kauppinen (toim.) Rinnalla. Taide, kerronta ja sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa. 155–172.
- Ahonen, L. (2017). Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.
- Chang, C-J. & Huang C-C (2016) Mother–child talk during joint book reading in two social classes in Taiwan: Interaction strategies and information types. *Applied Psycholinguistics* 37(2016), 387–410.
- Cohen N. (2010). The Impact of Language Development on the Psychosocial and Emotional Development of Young Children. Teoksessa: R. Tremblay, M. Boivin, R. Peters & S. Rvachew (toim.) *Encyclopedia on Early Childhood Development* [Viitattu 11.3.2022]. Saatavissa: <http://www.child-encyclopedia.com/language-development-andliteracy/according-experts/impact-language-development-psychosocial-and>.
- Heikkilä-Halttunen, P. (2015). Lue lapselle. Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Lastenkirjainstituutin julkaisuja 33. Atena.
- Hindmann, A.H., Skibbe, L.E. & Foster T.D. (2013) Exploring the variety of parental talk during shared book reading and its contributions to preschool language and literacy: evidence from the Early Childhood Longitudinal Study-Birth Cohort. *Reading and Writing*. Springer. 27(2), 287–313.
- Hintikka, J. (2018). Tunteet ja käyttäytyminen hallintaan. Tunnetaitojen opettaminen Aggression portaat -opetusohjelman avulla. Opettajan käsikirja. Kaarina: JK-Kustannus ja koulutus Oy.
- Hirsijärvi, S. & Hurme, H. (2001). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. (2009). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Jansson-Verkasalo, E. & Guttrom T. (2010). Varhainen kielen kehitys ja sen ennusmerkit. Teoksessa: P. Korpilahti, O. Aaltonen & M. Laine (toim.) *Kieli ja aivot*. Helsinki: Turun yliopisto, 182–188.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). *Pienen lapsen sosiaalisuus*. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2010). *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Kuorelahti, M., Lappalainen, K. & Viitala, R. (2012) Sosioemotionaalinen kompetenssi ja osallisuuden kokemus. Teoksessa: M. Jahnukainen (toim.) *Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 277–297.
- Ladd, G.W. (2005). *Children's Peer Relations and Social Competence: A Century of Progress*. Yale University Press.
- Laine, T. (2010). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Juva: PS-kustannus, 28–45.
- Lerkanen, M.-K., Salminen, J., & Pakarinen, E. (2018). Varhaislapsuuden lukuhetket tukevat lukutaitoa. *Onnimanni 2018 (1–2)*, 20–26.
- Lyytinen, P. (2014). Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa: T. Siiskonen, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.) *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. Juva: PS-kustannus, 51–71.
- Neitola, M. (2020). Sosiaalisemotionaalista oppimista edistävät menetelmät varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: M. Neitola, J-A. Aerila & M. Kauppinen (toim.) *Rinnalla. Taide, kerronta ja sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa*. 66–73.
- Neitola, M., Aerila, J-A. & Kauppinen, M. (2020). *Rinnalla. Taide, kerronta ja sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa*. Rinnalla -hanke ja Opetushallitus 20182020: *Rinnalla - Taide, kerronta ja sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa*.
- Nichols, S. (2000) *Unsettling the Bedtime Story: parents' reports of home literacy practices*. *Contemporary Issues in Early Childhood* 1(3), 315328.
- Nikolajeva, M. (2014). *Reading for learning: Cognitive approaches to children's literature*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. Opetushallitus: Määräykset ja ohjeet 2022:2a.

- Perttula, J. (2000). Kokemuksesta tiedoksi: Fenomenologisen metodin uudelleen muotoilua. *Kasvatus* 31(5), 428–442.
- Rajalin, S., Pihlaja, P., Carter, A. S. & Rautakoski, P. (2021). Associations between social and language domains in toddlerhood- The Steps Study. *Journal of Child Language Acquisition and Development –JCLAD* 9(2), 223–248.
- Rautakoski, P., af Ursin, P., Carter, A. S., Kaljonen, A., Nylund, A. & Pihlaja, P. (2021). Communication skills predict social-emotional competencies. *Journal of Communication Disorders* 93, 106–138.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 9–36.
- Salmivalli, C. (2005). *Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. Keuruu: PS-kustannus.
- Silinskas, G., Lerkkanen, M-K., Tolvanen, A., Niemi, P., Poikkeus, A-M. & Nurmi, J-E. (2012). The frequency of parents' reading-related activities at home and children's reading skills during kindergarten and Grade 1. *Journal of Applied Developmental Psychology* 33(6), 302–310.
- Silinskas, G., Parrila, R., Lerkkanen, M-K., Poikkeus, A-M., Niemi, P. & Nurmi, J-E. (2010). Mothers' reading-related activities at home and learning to read during kindergarten. *Eur J Psychol Educ* 25, 243–264.
- Silinskas, G., Sénéchal, M., Torppa, M. & Lerkkanen, M-K. (2020). Home Literacy Activities and Children's Reading Skills, Independent Reading, and Interest in Literacy Activities From Kindergarten to Grade 2. *Front Psychol.* 7(11), 115.
- TENK. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje (2019)*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 12.9.2022.
https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Trivette, C. M., Dunst, C. J. & Gorman, E. (2010). Effects of Parent-Mediated Joint Book Reading on the Early Language Development of Toddlers and Preschoolers. *Center for Early Literacy Learning* 3(2).
- Vuori, J. (2021). *Tutkimuseetiikka ihmistieteissä*. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä

ja tuottaja].

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/> [Viitattu 24.4.2021.]